

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-37-59-71>

УДК: 378:796.012.4-056.24

Курівський Ярослав Аркадійович,

здобувач 3-го рівня вищої освіти третього року навчання,

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4001-7803>

opndf22.kurivskiy@kpmu.edu.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Анотація. Зважаючи на тенденцію перманентного зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами у середовищі середньої школи, у роботі розглядається питання реалізації їхньої рухової активності, як чинника належного психофізичного розвитку та здоров'язбереження, що актуалізує означену проблему в зв'язку з тривалими бойовими діями на території України та зміною формату навчання. Мета статті: з'ясувати стан розробленості проблеми щодо рухової активності в реабілітаційному процесі дітей з особливими освітніми потребами у сучасному науковому дискурсі. Методи дослідження: задля реалізації визначених завдань дослідження використовували загальнонаукові методи: аналіз літературних джерел, синтез, систематизацію, індукцію та узагальнення. Результати. З'ясовано, що у наукових розвідок «рухова активність» дітей з особливими освітніми потребами розглядається першочергово як фактор корекції їхнього психофізичного розвитку, усунення наявних відхилень у стані здоров'я, стимулювання росту, корекції психоемоційного стану та забезпечення психічного, фізичного, когнітивного та психосоціального розвитку. Виявлено, що діти з особливими освітніми потребами характеризуються значно меншою участю у руховій активності, порівняно з їхніми однолітками. Установлено перелік численних чинників, які спричинили зменшення рівня рухової активності у дітей з особливими освітніми потребами, як от тривалі карантинні обмеження, порушення звичного режиму навчання, відсутність доступу до спортивних споруд, призупинення роботи поза навчальних гуртків із занять спортом, відсутність фізкультурно-масових заходів, виникнення «віртуальних залежностей», поряд із тривалим використанням електронних засобів комунікацій в освітньому процесі. Доведено, що такі діти стають менш фізично активними з віком, а відтак, відстають в розвитку і стані здоров'я. Виявлено пропозиції щодо досягнення ефективності у забезпечення належного рівня рухової активності дітей з особливими освітніми потребами, у переліку котрих зокрема: ідеї, щодо «розумних змін» навчальної програми, які будуть легкими та корисними у реалізації належного об'єму рухової активності; пропозиції надавати дітям можливості вибирати види рухової

активності та підвищувати рівень знань про її важливість та необхідність; думки про застосування інструментів розвитку мотивації дітей з особливими освітніми потребами у процесі залучення їх до систематичної рухової активності.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами; рухова активність; здоров'язбереження; віковий розвиток; психофізичний стан.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Нині в Україні спостерігаються суттєві зміни протидії сегрегації та соціальної ізоляції дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Провідним нарративом сучасності є те, що кожна дитина має фундаментальне право на освіту, незалежно від її здібностей чи вад [1]. Освіта сучасної конфігурації передбачає створення умов безперешкодної можливості реалізації навчального процесу дітей з ООП з рівними можливостями із однолітками [2].

Перш за все, питання освіти дітей з ООП актуалізується у зв'язку з перебігом соціально-економічних і громадсько-політичних кризових явищ у суспільному житті нашої країни, зумовлені тривалою військовою агресією РФ проти України. Наслідком тривалих бойових дій на території України стало перманентне збільшення кількості дітей з ООП у середовищі школи.

З іншого боку, емоційний та фізичний дисбаланс, які є наслідком запровадження альтернативних форматів навчання у період карантинних обмежень та надалі початку війни, у дітей із ООП виникає через постійне перебування удома, зміну режиму дня, який першочергово для таких дітей означає безпеку, все це спричинює низку негативних психічних реакцій, (тривогу, страх, соціофобію тощо) та погіршення фізичного стану, основою якою є спеціально організована рухова активність (РА).

У науковому доробку РА дітей з ООП позиціонується саме з точки зору зміцнення стану їхнього здоров'я, котру визнано генеруючим чинником здоров'я збереження [3; 4]. З урахуванням викликів освітнього процесу в умовах воєнного стану, що стало чинником обмеженості РА дітей з ООП, внаслідок зміни формату навчального процесу [5], наукові пошуки у визначеному керунку набувають особливої ваги.

З огляду на окреслену проблематику та її актуальність останніми роками, підсумки опрацювання науково-педагогічної літератури дають розуміння того, що проблема належного рівня РА дітей є предметом наукового пошуку вітчизняних та зарубіжних учених. РА у наукових джерелах [6] позиціонується як основний стимулюючий фактор фізіологічних процесів в організмі, які забезпечують відповідний рівень психофізичного розвитку організму та профілактику розвитку патологічних процесів.

Чимало публікацій присвячені аналізу та вивченню теоретичного та практичного досвіду РА дітей з ООП [7; 8; 9]. Науковці [10; 11] досліджують РА дітей з ООП в аспекті покращання функціональних можливостей організму з огляду на можливість корекції їхнього стану.

Соціальна значущість пошуку шляхів у вирішенні питання зміцнення та збереження здоров'я особливої категорії дітей, які потребують надзвичайної уваги з боку усіх причетних інституцій – дітей з ООП, на сучасному етапі розвитку педагогічної науки, набуває важливого наукового, освітнього та суспільного значення. Попри це, констатуємо певну обмеженість досліджень і рекомендацій щодо забезпечення належного рівня РА дітей з ООП з огляду на ситуацією тривалих карантинних обмежень, а надалі війни. Зазначене вимагає дослідження проблематики РА дітей з ООП, як «точки відліку» задля розуміння потреб та перспектив можливості досягнення дітьми з ООП належного рівня РА не зважаючи на зміну зовнішніх умов чи формату навчання.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – з'ясувати стан розробленості проблеми РА в реабілітаційному процесі дітей з ООП у сучасних наукових дослідженнях.

Завдання дослідження:

- виявити місце РА у забезпеченні належного психофізичного розвитку дітей з ООП та чинники зменшення її належного рівня;
- дослідити специфіку РА дітей з ООП у контексті здоров'язбереження;
- окреслити шляхи корекції стану РА дітей з ООП з огляду на зміну формату навчання чи впливу зовнішніх факторів.

3. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODOLOGY

Дослідження реалізовано на теоретичному рівні. Для вирішення поставлених завдань використовували комплекс відповідних методів. Так, стан досліджуваної проблеми вивчали за інформацією літературних джерел. У пошуковому огляді використовували загальнонаукові методи, зокрема аналіз, систематизацію, узагальнення. Синтез застосовано задля об'єднання у єдине ціле, виділені аналізом ознаки та тенденції досліджуваного об'єкта. Застосуванням індукції забезпечили перехід від окремих фактів до узагальнень, що стало підставою висновків про досліджуване питання.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

За Рекомендаціями Міністерства охорони здоров'я України різноманітна РА щодня повинна бути включеною до щоденного розпорядку дня та істотно охоплювати вільний час: мінімальна РА повинна становити 30 хвилин на день або 150 хвилин на тиждень. Відповідно, для забезпечення високого рівня здоров'я ВООЗ (2003) рекомендує в середньому 60 хвилин РА на день для дітей і підлітків.

Згідно з сучасними оцінками ВООЗ, один з трьох дорослих осіб та 81% дітей підліткового віку у своїй повсякденній діяльності не досягають нормованих величин РА. Емпірично підтверджено [12] зниження рівня РА дітей з ООП протягом 2020-2022 рр., який після початку агресії рф на території України, ще зазнав негативних змін. Відповідно

установлено [5], рівень соматичного здоров'я дітей з ООП до відліку воєнного стану було визнано незадовільним.

Звертають на себе увагу результати комплексного соціологічного дослідження «Рівень залучення дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я» (2023) [13]. Це перший зразок повного та всеохоплюючого аналізу участі дітей у РА. Серед чинників, які впливали на стан соматичного здоров'я дітей та молоді до 24 лютого 2022 року, експерти поміж інших технологічних проблем виокремили:

- тривалі карантинні обмеження спричинені COVID-19;
- залежність від електронних засобів зв'язку;
- нездорове, неправильне харчування, порушення режиму харчування;
- малорухомий спосіб життя (саме на цій позиції погодились 16 з 20 експертів);
- відсутність бажання і мотивації у дітей до систематичної РА чи занять спортом.

Тож, обмежена РА нині визнано одним із факторів кризового стану здоров'я дітей [14]. Водночас, установлено [15], що об'єм РА для дітей шкільного віку, який забезпечує належний рівень здоров'я дітей шкільного віку, має становити 14-21 годин на тиждень. У цьому сенсі варто взяти до уваги, що стан здоров'я, в основі якого дотримання здорового способу життя, корелює з рівнем РА і є повною мірою залежне від неї [16; 17].

До переліку чинників, які зумовили ситуацію обмеження звичного режиму РА дітей з ООП на доволі тривалий час виокремлено: тривалі карантинні обмеження [11], порушення звичного режиму навчання [1], відсутність доступу до спортивних споруд [17], призупинення роботи позанавчальних гуртків із занять спортом [18], відсутність фізкультурно-масових заходів [15] тощо. Натомість, акцентовано увагу на виникненні «віртуальних залежностей», поряд із необхідним використанням електронних засобів комунікацій, зокрема в освітньому процесі, збільшення частки використання їх задля проведення вільного часу та спілкування з однолітками [19].

Тож, як установлено [16], обсяг рухових навантажень у дітей дошкільного віку займає кілька годин на день. Тут варто зазначити дослідження [20], які свідчать про те, що під час позанавчального часу та дозвілля, діти не відповідають рекомендаціям щодо досягнення належного рівня РА. Втім, беручи до уваги рекомендації (ВООЗ), об'єм спонтанної РА у розмірі лише 60 хвилин на день, вважається для дітей шкільного віку недостатнім. Подібні аргументації наводяться і в інших публікаціях [4; 21].

Акцентуємо увагу на особливостях дослідного контингенту дітей з ООП. Зокрема, з'ясовано [2], що діти з ООП характеризуються значно меншою участю у РА порівняно з їхніми однолітками. Важливо, що при цьому, як свідчать емпіричні дані [22], вони стають менш фізично активними з віком, а, відтак, відстають в розвитку і за станом здоров'я. Таке надалі призводить до погіршення кондиції та розвитку стійкої звички до сидячого способу життя. Не викликає сумніву, що у разі дітей з ООП це є вагомим ризиком щодо погіршення їхнього психофізичного стану.

Дослідження доводять, що діти з ООП відзначаються значно меншим рівнем РА на заняттях фізичною культурою, аніж їхні однолітки без ООП [23]. Важливо урахувати, що такі висновки були результатом дослідження мотивації та ставлення дітей до занять й

розуміння значення таких занять для їхнього розвитку. Тут варто зазначити, що дані приведені до початку карантинних обмежень.

З огляду на зазначене, необхідне розуміння того, що РА дітей з ООП розглядається відповідно до кількох вимірів: біологічного, фізіологічного, психологічного, когнітивного, соціального, що забезпечують формування, збереження і зміцнення фізичного, психологічного й соціального здоров'я. Науковці єдині у думці [2; 15], що належний рівень РА – першочергова та необхідна умова гармонійного розвитку та чинник належного функціонування організму дитини.

Тож, якщо розглядати РА як одну із базових дефініцій нашого наукового пошуку, то відповідно РА є основним стимулюючим фактором фізіологічних процесів в організмі, які забезпечують належний рівень психофізичного розвитку дітей з ООП та профілактику розвитку патологічних процесів.

Правомірне трактування терміну «рухова активність» у якості комплексу визначених характеристик, які забезпечують функціональну здатність організму, зустрічаємо у дослідників [7], [14], [18]. У найбільш загальному вигляді мета РА, яка розглядається [21] у якості діяльності та спрямована на забезпечення здорового росту та розвитку дитячого організму в шкільний період – досягнення якомога більш високого позитивного результату у визначених показниках стану функціонування систем організму.

Згідно з висновками [7], в ширшому розумінні РА у дошкільний період є визначальною в розвитку дитини взагалі. Втім, тут акцентуємо увагу на формуванні знань про рух для їхньому значенні для розвитку дитини зокрема. Так як від народження дитина починає пізнавати світ через рух, саме РА визнано [21] основою індивідуального розвитку і життєзабезпечення організму дитини. Варто вказати, що РА дітей підпорядкована основному закону здоров'язбереження: чим більше витрачаємо, тим більше набуваємо [5]. Таким чином, у дітей саме РА є фактором належного вікового розвитку. Водночас, РА забезпечуючи зміцнення здоров'я та належний фізичний розвиток, сприяє інтелектуальному розвитку дітей [18] та удосконалює фізіологічні механізми функціонування систем та органів.

Досліджено [4], що корекція звички способу життя у напрямі збільшення щоденного обсягу РА забезпечує довготермінові наслідки у зміцненні організму дітей з ООП. Основним завданням при цьому визначено набуття знань та розуміння проблеми відсутності РА в належному обсязі [20], зважаючи, що поряд із віковим, РА корелює моторний та психологічний розвиток дитячого організму [20]. Поряд з тим, стверджуючи, що регулярна РА стимулює ріст, забезпечуючи психічний, фізичний, когнітивний та психосоціальний і розвиток дітей.

Іншими дослідженнями доведено вплив цілеспрямованих дозованих фізичних навантажень на покращання когнітивних функцій дітей з ООП [22]: установлено, що у разі дефіциту рухового розвитку спостерігається зниження когнітивних здібностей у дітей з ООП. Доведено [17; 24], значення РА саме у перші роки розвитку дітей, яке забезпечує низку позитивних наслідків росту, розумового розвитку та стану здоров'я.

З огляду на сучасну ситуацію тривалого воєнного стану в Україні, важливо врахувати результати досліджень [19], які емпірично доводять вплив РА на усунення впливу деструктивних станів (тривоги, депресії, стресу тощо) на самопочуття та загальний стан здоров'я. Втім, не викликає сумніву, що у процесі посилення стратегій підвищення рівня РА у дітей слід врахувати детермінанти [18], які перешкоджають ефективній реалізації РА дітей з ООП. Вважається, що ці обмежувальні умови необхідно корелювати, розробляючи ефективні програми втручання у РА.

Зокрема, рекомендується «виходити» за межі індивідуальних особливостей дітей, а саме уподобання дітей до малорухомої діяльності, й необхідність враховувати вплив соціального оточення. Варто врахувати висновки досліджень [20], які свідчать про те, що рівень РА не залежить виключно від індивідуальних факторів, пов'язаних з дитиною й наголошують на дії соціальних та шкільних чинників. Останнє передбачає необхідність оптимізації програм задля максимальної реалізації в різноманітних освітніх середовищах [1]. Підтверджено [15], що ефективність розвитку РА, особливо фізичного виховання, значно підвищується, коли програми адаптуються ще й до потреб кожної школи.

Важливо врахувати, що усі діти унікальні й у кожного моторний розвиток проходить індивідуально різними темпами, особливо у разі дітей з ООП [7]. Однак, поряд із тим слід звернути увагу на вплив значних віх в різні моменти росту дитячого організму, як от шість місяців, дев'ять місяців і 18 місяців.

Тож, необхідно звернути увагу на вікові особливості шкільного віку дітей з ООП [23], з огляду на вікові зміни в організмі. У старшому шкільному віці, у момент статевого дозрівання (11-15 років), на фоні підвищення працездатності організму, розвитку координованості рухів, активність дітей на дуже високому рівні. Проте, як стверджується [16], на фоні різкого темпу фізичного розвитку, притаманному у даному віці, часто спостерігається погіршення нервово-м'язової координації. Окрім того, наголошено на необхідності урахування й гормональних змін організму дитини у цьому віці, які чинять чималий вплив на психіку та спричиняють емоційно нестійкість та тривожність.

Звертає на себе увагу й висновки щодо впливу РА на розвиток мовлення [12]. З'ясовано, що РА, які і мова можуть відображати розлад аспектів настрою, як от депресивні стани, неврологічну дисфункцію тощо. Тут, як зауважено, важливо звернути увагу на загальний рівень активності, тобто з'ясувати яким він є гіперкінетичний або гіпокінетичний та модель мовлення: від повної відсутності або гіпофонії до швидкої або маніакальної. Іншими аспектами рухової поведінки є аномалії постави та ходи, такі як спастичність або ригідність; повторювані рухи та рухові стереотипи, такі як крок або керування кнопками; і мимовільні рухи, такі як тики, гримаси обличчя та химерні жести.

Тож, вчені беззаперечно стверджують [9], що потужним чинником кореляції фізичного розвитку дітей є систематична РА. Заслужують на увагу роботи пропозиції [21], щодо «розумних змін» навчальної програми, які будуть легкими та корисними для дітей з ООП та сприятиме досягненню ефективності у реалізації належного об'єму їхньої РА.

Тож, наше дослідження зумовлено впливом численних викликів, які, як свідчать емпіричні дані [4; 13], стали чинником вливу на зменшення рівня РА у дітей з ООП. Відтак, ми погоджуємося із думкою [9], що РА визнана ключовим та генеруючим чинником здорового способу життя, який, як зазначено [13] впливає практично на всі

аспекти життєдіяльності й організму в цілому. Що узгоджується із висновками [6], що стимулювання до ведення здорового способу життя, а отже здоров'язбереження дітей з ООП забезпечується саме систематичною РА. Таку ж думку підтверджують учені [15], стверджуючи, що РА і заняття фізичними вправами у переліку чинників здоров'язбереження. Зокрема [7; 14], розглядають РА як невід'ємну частину здорового способу життя, яка перешкоджає розвитку значного переліку захворювань та відхилень у стані здоров'я.

Наше дослідження розширює інформацію щодо впливу РА на психофізичний розвиток дітей з ООП та корелює його у всіх його вимірах [2; 10]. Поряд із тим, ми узгоджуємо необхідність нашого наукового пошуку інформацією [19] щодо можливості корелювати психологічний стан дітей з ООП належним рівнем їхньої РА.

Ми погоджуємось, із висновками емпіричного дослідження [20], згідно з якими пропонується надавати дітям можливості вибирати види РА та підвищувати рівень знань про важливість РА. Водночас, ми долучаємось до думки [23], що у літературі існує прогалина щодо інструментів розвитку мотивації дітей з ООП у процесі залучення їх до систематичної РА.

У цілому, ми підтримуємо наукові підходи [1], що потужній суспільний резонанс викликає розуміння того, що у переліку актуальних нагальних питань сьогодення системи освіти, вирішення яких не повинне залежати від суспільно-політичних колізій, питання здоров'язбереження учасників освітнього процесу посідає першочергові позиції.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Нині для України, яка попри тривалу агресію рф намагається інтегруватись у європейський культурний простір існує необхідність розв'язання одного із важливих завдань державної політики в галузі освіти – забезпечення формування здорової особистості. Тож, особливої уваги заслуговують питання здоров'язбереження дітей з ООП як особливої соціальної групи.

Виявлено місце та роль РА у забезпеченні належного психофізичного розвитку дітей з ООП, яку розглядають як цілеспрямовану діяльність, яка є корисна для здоров'я та сприяє покращанню функціональних можливостей організму не викликаючи будь-яких ризиків. РА визначена провідним чинником належного вікового розвитку дітей з ООП: психічного, фізичного, когнітивного та психосоціального. Поряд із тим, ключовими викликами поточної ситуації тривалого воєнного стану, зумовленого агресією рф проти України, визначено обмеженість способів організації РА дітей з ООП, зниження мотивації до використання різних форм такої активності та погіршення їхнього психоемоційного стану.

За даними, представленими у літературі, специфіка РА дітей з ООП у контексті здоров'язбереження задля забезпечення функціонування всіх систем та органів їхнього організму, досягнення відповідного вікового росту та розвитку, полягає у необхідності забезпечення рівня РА щодня у нормах, які визначені їхньою віковою категорією, урахуванням відхилень у стані здоров'я, внаслідок яких виникли ООП, індивідуальний темп моторного розвитку, можливість розвитку патологічних процесів та характерні

особливості їхнього психоемоційного стану, дії соціальних та шкільних чинників. Досліджено, що діти з ООП характеризуються значно меншою участю у РА порівняно з їхніми однолітками та стають менш фізично активними з віком, а, відтак, відстають в розвитку і за станом здоров'я.

Виокремлено запропоновані у літературі шляхи корекції стану РА дітей з ООП з огляду на зміну формату навчання чи впливу зовнішніх факторів, серед котрих ідеї, щодо «розумних змін» навчальної програми, які будуть легкими та корисними для дітей з ООП та сприятиме досягненню ефективності у реалізації належного об'єму їхньої РА.

У підсумку висновуємо, що проблема є актуальною та вельми на часі й розглядається зарубіжними дослідниками з різних сфер наукового знання, на відміну від вітчизняних, де спостерігається обмеженість досліджень визначеного питання.

Перспективами подальших досліджень є з'ясування основних підходів, шляхів забезпечення рухової активності дітей з ООП в умовах реалізації різних моделей освітнього процесу.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Gordon-Gould, P., & Hornby, G., 2023. *Inclusive education at the crossroads: exploring effective special needs provision in global contexts*. Routledge, 52.
2. Klingberg, G., Hallberg, U., 2023. *Children with Special Needs: An Overview of Knowledge on Disability*. Springer, 168.
3. Ali, N., & Rosenbloom, C., 2022. Moving medicine: promoting increased physical activity in children and adolescents with asthma through evidence based information leaflets. *Archives of Disease in Childhood*, 107, A63.
4. Dimitri, P., Joshi, K., Jones, N., 2020. Moving more: physical activity and its positive effects on long term conditions in children and young people. *Archives of disease in childhood*, 105(11), 1035-1040. DOI: <https://doi.org/10.1136/archdischild-2019-318017>.
5. Kurivskyi, Y.A., & Iedynak, G.A., 2023. Motor activity of children with disabilities in conditions of mixed education as scientific and pedagogical problem. *Journal of Education, Health and Sport*, 13(2), 349-364. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2023.13.02.049>.
6. Tol, A., Fooladvand, M., Yousefy, A., & Tedadi, Y., 2024. Harnessing the power of mindset interventions in health promotion. *J Educ Health Promot*, 22(12), 461. DOI: https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_1757_23.
7. Вільчковський, Е.С., Курок, О.І., 2023. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Київ: Університетська книга, 467.
8. Bukvić, Z., Ćirović, D., & Nikolić, D., 2021. The Importance of Physical Activity for the Development of Motor Skills of Younger School Age Children. *MedPodml*, 72(2), 34-39. DOI: <https://doi.org/10.5937/mp72-31878>.
9. McDonough, D.J., Liu, W., Gao, Z., 2020. Effects of Physical Activity on Children's Motor Skill Development: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials. *BioMed Research International*, ID 8160756. DOI: <https://doi.org/10.1155/2020/8160756>.

10. Iedynak, G., Galamandjuk, L., Ivashchenko, V., Stasjuk, I., Guska, M., Prozar, M., Mazur, V., Sliusarchuk, V., 2017. Psychosocial aspects of improving physical activity of children with chronic diseases. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(3), 1186-1891. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2017.03183>.
11. Neville, R.D., Lakes, K.D., Hopkins, W.G., Tarantino, G., Draper, C.E., Beck R., & Madigan, S., 2022. Global changes in child and adolescent physical activity during the COVID-19 pandemic: a systematic review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr*, 176(9), 886-894. DOI: <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2022.2313>.
12. Sedaghati, P., Balayi, E., Ahmadabadi, S., 2022. Effects of COVID-19 related physical inactivity on motor skills in children with intellectual disability. *BMC Public Health*, 22, p. 2381. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14887-y>
13. Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я: Звіт за результатами дослідження, 2023. Київ, 60. Доступно: <https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_ruhova-aktivnist.pdf>.
14. Індіка, С., Белікова, Н., 2021. Сутнісна характеристика та взаємозв'язок понять «рухова активність» і «фізична активність». Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві, 4(56), 3-9. DOI: <https://doi.org/10.29038/10.29038/2220-7481-2021-04-03-09>.
15. Moon, J., Webster, C.A., Stodden, D.F., Brian, A., Mulvey, K.L., Beets, M., Egan, C.A., McIntosh, L.I.F., Merica, C.B., & Russ, L., 2024. Systematic review and meta-analysis of physical activity interventions to increase elementary children's motor competence: a comprehensive school physical activity program perspective. *BMC Public Health*, 15, 24(1), p. 826. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18145-1>.
16. Janošková, H., Šeráková, H., & Mužík, V., 2019. *Physical Activities for Prevention and Health Promotion*. Published by Masaryk University, 47.
17. Xin, F., Chen, S.T., Clark, C., Hong, J.T., Liu, Y., & Cai, Y.J., 2020. Relationship between Fundamental Movement Skills and Physical Activity in Preschool-Aged Children: A Systematic Review. *Int J Environ Res Public Health*, 19, 17(10), 3566. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17103566>.
18. Kouli, O., Koufou, N., Vernadakis, N., Papanikolaou, E., & Dalakis, A., 2024. Fundamental motor skills enhancement in a preschool setting through a structured physical education programme. *Early Years*, 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1080/09575146.2024.2358425>.
19. Fernández-García, R., Zurita-Ortega, F., Melguizo-Ibáñez, E., & Ubago-Jiménez, J.L. 2024. Physical activity as a mediator of stress, anxiety and depression on well-being in physical education teachers. *Journal of Human Sport and Exercise*, 19(1), 117-129. DOI: <https://doi.org/10.14198/jhse.2024.191.10>.
20. Martínez-Andrés, M., Bartolomé-Gutiérrez, R., Rodríguez-Martín, B., Pardo-Guijarro, M.J., Garrido-Miguel, M., Martínez-Vizcaíno, V., 2020. Barriers and Facilitators to Leisure Physical Activity in Children: A Qualitative Approach Using the Socio-Ecological Model. *Int J Environ Res Public Health*, 27, 17(9), p. 3033. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093033>.

21. Hassan, M.A., Liu, W., McDonough, D.J., Su X., & Gao, Z., 2022. Comparative Effectiveness of Physical Activity Intervention Programs on Motor Skills in Children and Adolescents: A Systematic Review and Network Meta-Analysis. *Int J Environ Res Public Health*, 21, 19(19), 11914. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph191911914>.

22. Jylänki, P., Mbay, T., Byman, A., Hakkarainen, A., Sääkslahti, A., & Aunio, P., 2022. Cognitive and academic outcomes of fundamental motor skill and physical activity interventions designed for children with special educational needs: A systematic review. *Brain sciences*, 12(8), 1001. DOI: <https://doi.org/10.3390/brainsci12081001>.

23. Abdi, E., 2019. Attitudes of Students with Learning Disabilities. *Toward Participation in Physical Education: a Teachers' Perspective – Qualitative Examination*. Publisher: AuthorHouse.

24. Jones, D., Innerd, A., Giles, E.L., & Azevedo, L.B., 2020. Association between fundamental motor skills and physical activity in the early years: A systematic review and meta-analysis. *J Sport Health Sci*, 9(6), 542-552. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2020.03.001>.

THE STATE OF DEVELOPMENT OF THE PROBLEM REGARDING THE MOTOR ACTIVITY OF CHILDREN WITH DISABILITIES IN THE MODERN DIMENSION

Yaroslav Kurivskyi,

3rd level seeker,

third year of higher education,

Kamyanets-Podilskyi Ivan Ogiienko National University

Kamyanets-Podilsky, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4001-7803>

opndf22.kurivskyi@kpnu.edu.ua

Abstract. Given the tendency of a permanent increase in the number of children with special educational needs in the secondary school environment, the paper considers the issue of implementing their motor activity as a factor of proper psychophysical development and health protection, which is relevant in connection with the ongoing hostilities in Ukraine and the change in the format of education. The purpose of the study: to find out the state of development of the problem of motor activity in the rehabilitation process of children with disabilities in modern scientific discourse. Research methods: general scientific methods were used to implement the defined research objectives: analysis of literature sources, synthesis, systematization, induction and generalization. Results of the study. It has been found that in scientific research 'motor activity' of children with disabilities is considered primarily as a factor in the correction of their psychophysical development, elimination of existing health deviations, stimulation of growth, correction of psycho-emotional state and ensuring mental, physical, cognitive and psychosocial development. It has been found that children with disabilities are characterized by significantly lower participation in physical activity compared to their peers. A list of numerous factors has been established that have led to a decrease in the

level of physical activity in children with disabilities, such as prolonged quarantine restrictions, disruption of the usual study regime, lack of access to sports facilities, suspension of extracurricular sports clubs, lack of physical education events, the emergence of «virtual addictions», along with the prolonged use of electronic means of communication in the educational process. It is proved that such children become less physically active with age, and, consequently, lag behind in development and health. Proposals for achieving effectiveness in ensuring an adequate level of physical activity for children with disabilities are identified, including ideas for ‘smart changes’ in the curriculum that will be easy and useful in implementing the appropriate amount of physical activity; proposals to provide children with opportunities to choose types of physical activity and increase their knowledge of its importance and necessity; thoughts on the use of tools for developing the motivation of children with disabilities in the process of involving them in systematic physical activity.

Keywords: children with disabilities; physical activity; health protection; age development; psychophysical state.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Gordon-Gould, P., & Hornby, G., 2023. *Inclusive education at the crossroads: exploring effective special needs provision in global contexts*. Routledge, 52.
2. Klingberg, G., Hallberg, U., 2023. *Children with Special Needs: An Overview of Knowledge on Disability*. Springer, 168.
3. Ali, N., & Rosenbloom, C., 2022. Moving medicine: promoting increased physical activity in children and adolescents with asthma through evidence based information leaflets. *Archives of Disease in Childhood*, 107, A63.
4. Dimitri, P., Joshi, K., & Jones, N., 2020. Moving more: physical activity and its positive effects on long term conditions in children and young people. *Archives of disease in childhood*, 105(11), 1035-1040. DOI: <https://doi.org/10.1136/archdischild-2019-318017>.
5. Kurivskiy, Y.A., & Iedynak, G.A., 2023. Motor activity of children with disabilities in conditions of mixed education as scientific and pedagogical problem. *Journal of Education, Health and Sport*, 13(2), 349-364. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2023.13.02.049>.
6. Tol, A., Fooladvand, M., Yousefy, A., & Tedadi, Y., 2024. Harnessing the power of mindset interventions in health promotion. *J Educ Health Promot*, 22(12), 461. DOI: https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_1757_23.
7. Vilchkovskiy, E.S., & Kurok, O.I., 2023. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku* [Theory and methods of physical education of preschool children]. Kyiv: Universytetska knyha, 467.
8. Bukvić, Z., Ćirović, D., & Nikolić, D., 2021. The Importance of Physical Activity for the Development of Motor Skills of Younger School Age Children. *MedPodml*, 72(2), 34-39. DOI: <https://doi.org/10.5937/mp72-31878>.

9. McDonough, D.J., Liu, & W., Gao, Z., 2020. Effects of Physical Activity on Children's Motor Skill Development: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials. *BioMed Research International*, ID 8160756. DOI:<https://doi.org/10.1155/2020/8160756>.

10. Iedynak, G., Galamandjuk, L., Ivashchenko, V., Stasjuk, I., Guska, M., Prozar, M., Mazur, & V., Sliusarchuk., V., 2017. Psychosocial aspects of improving physical activity of children with chronic diseases. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(3), 186-1891. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2017.03183>.

11. Neville, R.D., Lakes, K.D., Hopkins, W.G., Tarantino, G., Draper, C.E., Beck R., & Madigan, S., 2022. Global changes in child and adolescent physical activity during the COVID-19 pandemic: a systematic review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr*, 176(9), 886-894. DOI: <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2022.2313>.

12. Sedaghati, P., Balayi, E., & Ahmadabadi, S., 2022. Effects of COVID-19 related physical inactivity on motor skills in children with intellectual disability. *BMC Public Health*, 22, DOI: 2381. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14887-y>.

13. *Riven zaluchenosti ditei ta molodi do rukhovoї i fizychnoi aktyvnosti ta vplyv sportu na fizychni i mentalne zdorovia, 2023* [The level of involvement of children and youth in motor and physical activity and the impact of sports on physical and mental health: Report on the results of the study]: *Zvit za rezultatamy doslidzhennia*. Kyiv. Available at: <https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_ruhova-aktivnist.pdf>.

14. Indyka, S., Bielikova, N., 2021. Sutnisna kharakterystyka ta vzaiemozv'iazok poniat «rukhoва aktyvnist» i «fizychna aktyvnist» [The essential characteristics and interconnections are to understand "roman activity" and "physical activity."]. *Fizychni vykhovannia, sport i kultura zdorov'ia u suchasnomu suspilstvi*, 4(56), 3-9. DOI: <https://doi.org/10.29038/10.29038/2220-7481-2021-04-03-09>.

15. Moon, J., Webster, C.A., Stodden, D.F., Brian, A., Mulvey, K.L., Beets, M., Egan, C.A., McIntosh, L.I.F., Merica, C.B., & Russ, L., 2024. Systematic review and meta-analysis of physical activity interventions to increase elementary children's motor competence: a comprehensive school physical activity program perspective. *BMC Public Health*, 15, 24(1), 826. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18145-1>.

16. Janošková, H., Šeráková, H., & Mužík, V., 2019. *Physical Activities for Prevention and Health Promotion*. Published by Masaryk University, 47.

17. Xin, F., Chen, S.T., Clark, C., Hong, J.T., Liu, Y., & Cai, Y.J., 2020. Relationship between Fundamental Movement Skills and Physical Activity in Preschool-Aged Children: A Systematic Review. *Int J Environ Res Public Health*, 19, 17(10), 3566. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17103566>.

18. Kouli, O., Koufou, N., Vernadakis, N., Papanikolaou, E., & Dalakis, A., 2024. Fundamental motor skills enhancement in a preschool setting through a structured physical education programme. *Early Years*, 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1080/09575146.2024.2358425>.

19. Fernández-García, R., Zurita-Ortega, F., Melguizo-Ibáñez, E., Ubago-Jiménez, & J.L. 2024. Physical activity as a mediator of stress, anxiety and depression on well-being in physical education teachers. *Journal of Human Sport and Exercise*, 19(1), 117-129. DOI: <https://doi.org/10.14198/jhse.2024.191.10>.

20. Martínez-Andrés, M., Bartolomé-Gutiérrez, R., Rodríguez-Martín, B., Pardo-Guijarro, M.J., Garrido-Miguel, M., & Martínez-Vizcaíno, V., 2020. Barriers and Facilitators to Leisure Physical Activity in Children: A Qualitative Approach Using the Socio-Ecological Model. *Int J Environ Res Public Health*, 27, 17(9), 3033. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17093033>.

21. Hassan, M.A., Liu, W., McDonough, D.J., Su X., & Gao, Z., 2022. Comparative Effectiveness of Physical Activity Intervention Programs on Motor Skills in Children and Adolescents: A Systematic Review and Network Meta-Analysis. *Int J Environ Res Public Health*, 21, 19(19), 11914. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph191911914>.

22. Jylänki, P., Mbay, T., Byman, A., Hakkarainen, A., Sääkslahti, & A., Aunio, P., 2022. Cognitive and academic outcomes of fundamental motor skill and physical activity interventions designed for children with special educational needs: A systematic review. *Brain sciences*, 12(8), 1001. DOI: <https://doi.org/10.3390/brainsci12081001>.

23. Abdi, E., 2019. *Attitudes of Students with Learning Disabilities Toward Participation in Physical Education: a Teachers' Perspective – Qualitative Examination*. Publisher: AuthorHouse.

24. Jones, D., Innerd, A., Giles, E.L., & Azevedo, L.B., 2020. Association between fundamental motor skills and physical activity in the early years: A systematic review and meta-analysis. *J Sport Health Sci*, 9(6), 542-552. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2020.03.001>.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-37-71-86>

УДК [378.091.27:821.161.2]

Расевич Любов Петрівна,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри історії української літератури та компаративістики,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9540-9041>

rasevych.liubov@kpnu.edu.com

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ, ЗАРУБІЖНОЇ) У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПОСТКОЛОНІАЛІЗМУ: МОЖЛИВОСТІ ТА НЕБЕЗПЕКИ

Анотація. Глобалізація як наскрізне та всеохопне явище сучасності становить, попри принцип єдності в різноманітті, чималий виклик для культури країн потколоніальних націй, зокрема України. Нова епоха диктує нові підходи, і